

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- Ko neatskleidžia universitetų reitingai?
- Kokie stojančiųjų į aukštąją mokyklą lūkesčiai?
- Kas aktualu Europos aukštojo mokslo erdvėje?
- Kaip studijų kokybę vertina Lietuvos studentai?
- Ką studijų tobulinimo srityje nuveikė universitetai?

KAS LEMIA STUDIJŲ KOKYBĘ?

Žmogaus, visuomenės, valstybės ateities perspektyvą siejant su moksliniais tyrimais ir inovacijomis, specialistų rengimo ir studijų kokybės temos vis dažniau įtraukiamos į politikų, ekonomikos strategų ir sociologų darbotvarkę. Lietuvoje dėl pradedamos rengti ilgalaikės mokslo ir studijų strategijos diskutuojama įvairiose auditorijose ir siekiama sutarti, kokios aukštojo mokslo ateities norime, numatyti veiksmingas priemones, kaip ją įgyvendinti.

Siekdamas sužinoti studentų nuomonę apie įvairius studijų kokybės veiksnius, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA) Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atliko tyrimą „Studentų požiūris į aukštojo mokslo sistemos tobulinimą“. Šiame leidinyje trumpai pristatomi tyrimo rezultatai.

Išvados

Universitetų reitingai yra svarbus jų prestižo visuomenėje rodiklis, tačiau, skirtingai nei tikimasi, tiesiogiai neatspindi patrauklumo potencialiems studentams ir neturi pastebimos įtakos abiturientų pasirinkimui, kurioje aukštojoje mokykloje studijuoti.

Pasirenkant studijų programą, daugiausia lemia jos sąsajos su mėgstamais mokymaisiais dalykais ir asmeniniais pomėgiais. Stojantiesiems mažiau rūpi būsimosios specialybės paklausa darbo rinkoje ir aiškios karjeros galimybės. Šiems aspektams reikėtų daugiau dėmesio skirti profesinio orientavimo bei karjeros konsultavimo veiklose, derinant su specialistų poreikio prognozavimo priemonėmis.

Studentai, vertindami profesinei ateities veiklai svarbias kompetencijas, palyginti aukštai įvertino šias kompetencijas – analitinės veiklos ir tyrimų, sprendimų priėmimo, kūrybiškumo, komunikacijos, savarankiško tobulinimosi. Tačiau žvelgiant į kūrybą bei naujovėmis grindžiamos visuomenės perspektyvą, visų sričių studijose daugiau dėmesio turėtų būti teikiama savarankiškiems tyrimams, realių problemų sprendimui bei kūrybiškumą ugdančioms užduotims.

Europos aukštojo mokslo erdvėje vis daugiau dėmesio skiriama studijų orientavimui į mokymosi pasiekimus, Dublino aprašais apibrėžiamas absolvento kompetencijas, kurios sukuria prielaidas specialistui sėkmingai dirbti besikeičiančioje profesinėje aplinkoje: identifikuoti ir sistemaiškai analizuoti problemas, pagrįsti optimalius, etiškus sprendimus, bendradarbiauti ir numatyti savo tolesnio mokymosi sritis.

Vertindami studijų kokybę lemiančių veiksnių reikšmingumą, studentai išskiria dėstytojo-mokymosi proceso organizatoriaus vaidmenį bei asmeninio tobulėjimo prielaidas. Kur kas mažiau svarbi studijų infrastruktūra ir studentų pasiekimų vertinimas. Pastebėtus universitetų ir kolegijų vertinimų skirtumus reikėtų analizuoti detaliau: jie gali būti susiję ir su nevienodais studentų lūkesčiais, ir su studijų proceso ypatumais.

Vidinio studijų kokybės užtikrinimo sistema universitetuose pradėta formuoti, tačiau šioje srityje dar stinga sistemaiškumo. Tiek universiteto, tiek nacionaliniu lygmeniu svarbu patikslinti ir suderinti studijų kokybės vertinimo kriterijus ir rodiklius, numatyti adekvačius jų stebėsenos metodus.

UNIVERSITETŲ REITINGAI – PASAULYJE IR LIETUVOJE

Aukštojo mokslo kokybės, institucijų konkurencingumo ir socialinio reikšmingumo klausimai domina ne tik Europos, bet ir viso pasaulio švietimo specialistus ir visuomenę. Įvairios institucijos (valstybinės, akademinės, komercinės, visuomeninės), siekdamos geriau informuoti potencialius studentus, sudaro universitetų reitingus.

Pasaulyje daugiausia dėmesio sulaukia du reitingai: ARWU (*Academic Ranking of World Universities*, sudaromas nuo 2003 m.), kurį rengia Šanchajaus Jiao Tong universitetas, ir WUR (*World University Ranking*, sudaromas nuo 2004 m.), inicijuotas laikraščio „*The Times*“ aukštojo mokslo padalinio. Šie reitingai daugiausia grindžiami universitetų akademiniais ir mokslo pasiekimais. ARWU daugiau dėmesio skiria prestižinėms publikacijoms, jų citavimo rodikliams ir personalo bei absolventų nuopelnų pripažinimui, o WUR remiasi mokslininkų ir tarptautinio lygio darbdavių nuomone, publikacijų citavimo ir studijų tarptautiškumo rodikliais /1/. Vilniaus universitetas yra vienintelė Lietuvos aukštoji mokykla, patekusi tarp pirmųjų 600 pastarojo reitingo universitetų.

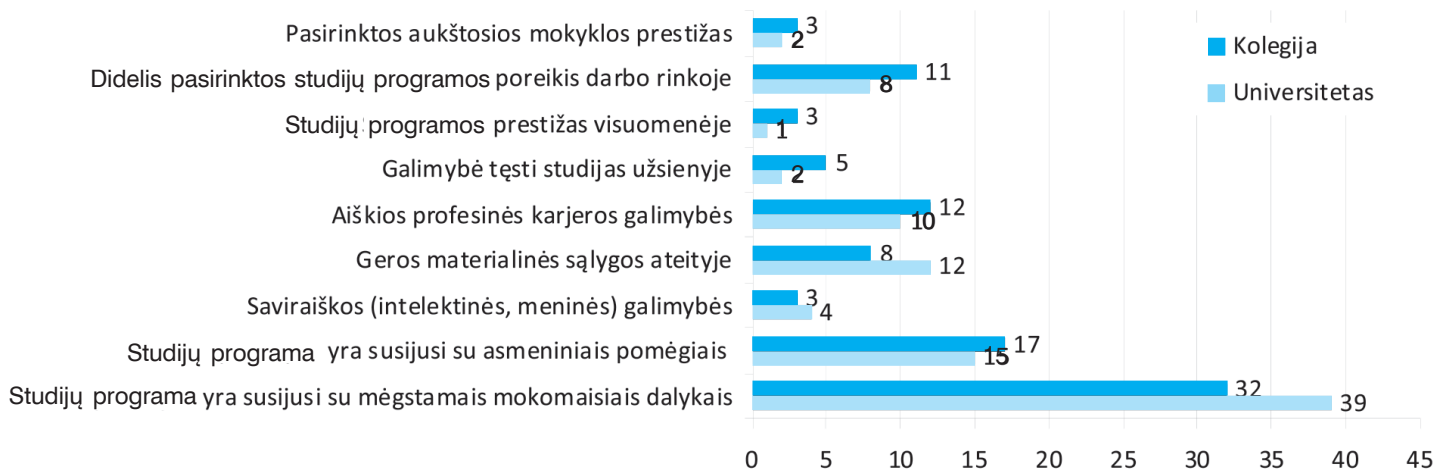
Universitetų vertinimo kriterijai, sudarant įvairius reitingus, yra skirtingi, nėra bendro sutarimo dėl jų rinkinio ir reikšmingumo koeficientų. Dėmesys paprastai sutelkiamas į pripažintus mokslinių tyrimų rezultatus, prestižines publikacijas ir absolventų pasiekimus.

Ar tikrai vieta universitetų eilėje lemia norinčiųjų studijuoti skaičių? Kaip teigia D. D. Dill /2/, apibendrinamas tarptautinį reitingavimo sistemų tyrimą, universiteto reitingas beveik neturi įtakos abiturientų apsisprendimui. Daugiau reikšmės turi mokymosi (edukaciniai), socialiniai ir asmeniniai motyvai, svarbi universiteto geografinė vieta, laisvalaikio veiklų įvairovė ar galimybė sportuoti.

2008 metų gegužę savaitraštis „Veidas“ jau dešimtą kartą paskelbė Lietuvos universitetų reitingą /3/. Jų eilė pagal įvairius vertinimo kriterijus yra skirtinga: pavyzdžiui, pagal mokslinę veiklą pirmauja Vilniaus universitetas, pagal akademinio personalo kvalifikaciją – Mykolo Romerio universitetas, o pagal studentų vertinimus geriausias yra Vytauto Didžiojo universitetas. O kurį iš jų pasirinktų abiturientas?

STUDENTŲ LŪKESČIAI

Atsakydami į klausimą apie svarbiausius studijų programos pasirinkimo veiksnius, tik 2 proc. universitetų ir 3 proc. kolegijų studentų paminėjo aukštosios mokyklos prestižą (1 pav.). Šis faktas dera su D. D. Dill tyrimo išvada: studijų institucijos pasirinkimą lemia ne reitingai.

1 pav. Studentų motyvai pasirenkant studijas (proc.)

Tyrimo duomenys rodo, kad studijų programos pasirinkimas dažniausiai siejamas su „idealistiniais“ motyvais – mėgstamais bendrojo lavinimo dalykais ir laisvalaikio pomėgiais. Kur kas mažiau pasirinkimą lemia „materialieji“ motyvai: aiškios profesinės karjeros galimybės, geros ateities materialinės sąlygos ir situacija darbo rinkoje. Studijų pasirinkimo motyvai mažai priklauso nuo to, kurioje vietovėje įgytas vidurinis išsilavinimas ir nuo šeimos nariui tenkančių pajamų. Galima išskirti tik motyvą „galimybė tęsti studijas užsienyje“ – jam neteikia reikšmės kaimo vietovėse mokyklas baigę studentai, tačiau jiems šiek tiek svarbesnis aukštosios mokyklos prestižas.

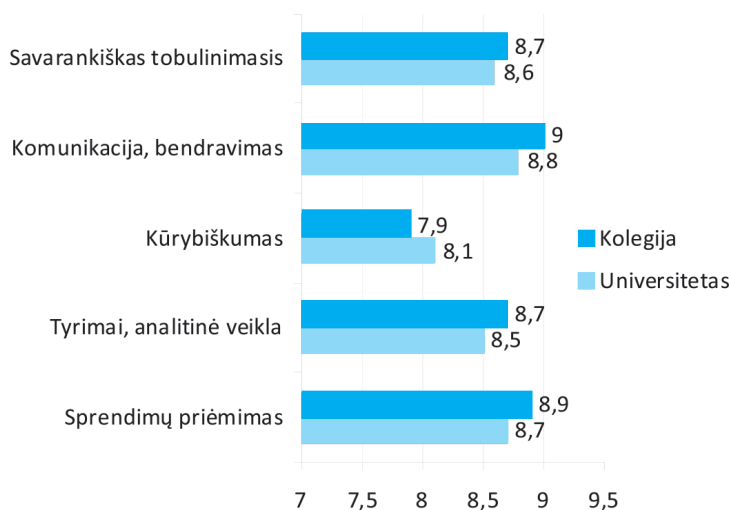
Abiturientų apklausos išvada panaši: vyrauja mėgstami mokomieji dalykai (26 proc.) ir laisvalaikio pomėgiai (26 proc.), o aukštosios mokyklos prestižą nurodė vos 1 proc. respondentų.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad pasirinktos specialybės darbuotojų poreikį darbo rinkoje paminėjo tik 11 proc. kolegijų ir 8 proc. universitetų studentų. Iš tiesų švietimo komunikacijoje stinga informacijos apie įvairių profesinių sričių darbo pobūdį, jam svarbias kompetencijas ir karjeros perspektyvas. Tikėtina, kad šias spragas užpildys 2007 m. parengta Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa, derinama su specialistų poreikio prognozavimo priemonėmis.

Paklausti apie pageidaujamą būsimąjį darbą, 38 proc. tyrimo dalyvių nurodė, kad baigę studijas norėtų dirbti samdomais darbuotojais privačiose ar valstybinėse įmonėse, 26 proc. būtų linkę pasirinkti valstybės tarnybą, 25 proc. – svarstyti galimybę kurti savo verslą.

Universitetų ir kolegijų studentai vertino kompetencijas, kurių jiems prireiks pasirinktoje ateities profesinėje veikloje (2 pav.):

- **sprendimų priėmimo** (formuluoti argumentus savo sprendimams pagrįsti, valdyti kritines ir rizikingas situacijas);
- **analitinės veiklos, tyrimų** (sisteminti ir interpretuoti duomenis, identifikuoti problemas);
- **kūrybiškumo** (pateikti originalių idėjų, siūlyti naujoves bei netradicinius sprendimus, inicijuoti pokyčius);
- **komunikacijos** (aiškiai, vienareikšmiškai perteikti idėjas, problemas ir sprendimus įvairioms auditorijoms);
- **savarankiško tobulinimosi** (analizuoti savo mokymosi pasiekimus ir spragas, apibrėžti tolesnio mokymosi uždavinius).

2 pav. Perspektyvių kompetencijų vertinimas (10 balų skalė)

Studentai pripažįsta visų išvardytų kompetencijų svarbą: beveik visi vertinimai patenka į 8–10 balų intervalą. Deja, greta aukščiausiai įvertintos komunikacijos, žemiausiai buvo įvertintas kūrybiškumas. Šis rezultatas dera su pasirinkimo motyvacija: savo profesinę veiklą su intelektinės ir meninės saviraiškos motyvu sieja absoliuti mažuma – tik 3–4 proc. studentų. Kita vertus, būtent kūrybiškumo svarbą įvairiose veiklos srityse pabrėžia ir visuomenės raidos įžvalgų autoriai, ir Europos Sąjungos dokumentai, pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas dėl Europos kūrybiškumo ir naujovių metų 2009-aisiais /4/.

EUROPOS AUKŠTOJO MOKSLO ERDVĖS PERSPEKTYVA

Studijų reforma Lietuvoje neatsiejama nuo pokyčių Europos aukštojo mokslo erdvėje. Bolonijos procesas, prasidėjęs 1999 m., yra vienas esminių aukštojo mokslo kaitą Europoje modeliuojančių veiksnių. Bolonijos procese dalyvaujančios valstybės, tarp jų ir Lietuva, derina nacionalines aukštojo mokslo sistemas, pasiryžusios iki 2010 m. suformuoti konkurencingą Europos aukštojo mokslo erdvę /5/.

Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas Bolonijos procese užima svarbią vietą ir tam tikru mastu yra prielaida sėkmingai įgyvendinti kitus aukštojo mokslo komponentus: palyginamų kvalifikacinių laipsnių sistemą, studentų ir dėstytojų mobilumą, mokymąsi visą gyvenimą („vertikalųjį mobilumą“).

2008 lapkritis

Berlyno komunikate (2003 m.) pažymimas poreikis užtikrinti kokybę instituciniu, nacionaliniu ir Europos lygiu, taip pat tobulinti bendrus kokybės užtikrinimo kriterijus ir metodologijas. Pagal Berlyno komunikate nurodytą įpareigojimą Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo asociacija (ENQA), bendradarbiaudama su Europos universitetų asociacija (EUA) ir kitais tinklais, parengė „Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas ir gaires“ /6/, kurias pateikė Bergeno susitikime (2005 m.)

Bergeno komunikate (2005 m.) pabrėžta mokslinių tyrimų reikšmė studijoms gerinti, taip pat pritarta Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sistemai /7/, grindžiamai mokymosi pasiekimais (anglų k. – *learning outcomes*). Juos apibūdžia Dublino aprašai, kurie nusako kiekvienai studijų pakopai būdingas žinias ir supratimą, žinių ir supratimo taikymą, taip pat sprendimų priėmimo, komunikacijos bei savarankiško mokymosi gebėjimus.

Bakalauro kvalifikacinis laipsnis suteikiamas pirmosios pakopos studijų absolventui, kuris:

- demonstruoja studijų krypties žinias ir supratimą, grindžiamą pažangių vadovėlių ir krypties tyrimų medžiaga;
- taiko žinias ir supratimą, profesionaliai formuluoja ir pagrindžia argumentus, sprendžia studijų krypties problemas;
- parenka ir interpretuoja (studijų krypties) duomenis, reikalingus sprendimams pagrįsti, atsižvelgęs į socialinius, mokslinius ir etikos aspektus;
- geba specialistų ir ne specialistų auditorijoms perteikti informaciją, idėjas, problemas ir sprendimus;
- turi mokymosi gebėjimų, būtinų tolesnėms savarankiškomis studijoms.

Magistro kvalifikacinis laipsnis suteikiamas antrosios pakopos studijų absolventui, kuris:

- demonstruoja platesnes nei pirmosios pakopos studijų krypties žinias ir supratimą, remdamasis jomis geba formuluoti ir (ar) moksliniuose tyrimuose taikyti originalias idėjas;
- taiko žinias ir supratimą, sprendžia su studijų kryptimi susijusias problemas naujoje ar nepažįstamoje aplinkoje, taip pat platesniame (tarpdalykiniame) kontekste;
- integruoja žinias ir atsižvelgia į problemos kompleksškumą, turėdamas neišsamią arba ribotą informaciją priima etiškus ir socialiai atsakingus sprendimus;
- geba specialistų ir ne specialistų auditorijoms aiškiai, vienareikšmiškai perteikti išvadas, jas pagrįsti žiniomis ir logika;
- turi mokymosi gebėjimų, kurie leidžia kryptingai ir savarankiškai tęsti studijas.

Daktaro kvalifikacinis laipsnis suteikiamas trečiosios pakopos studijų absolventui, kuris:

- demonstruoja sistemiską studijų krypties supratimą ir su ja susijusių tyrėjo gebėjimų ir metodų įvaldymą;
- geba įžvelgti, suplanuoti (suprojektuoti), įgyvendinti ir adaptuoti realų, moksliniu požiūriu vientisą tyrimo procesą;
- originaliais tyrimais prisidėjo prie žinių plėtotės, atliko reikšmingą darbą, tinkamą skelbti nacionalinio ar tarptautinio lygio recenzuojamuose leidiniuose;
- geba kritiškai analizuoti, vertinti ir sintetinti naujas ir kompleksiškas idėjas;
- gali komunikuoti su kolegomis ir platesne mokslo bendruomene bei visuomene;
- geba žiniomis grindžiamoje visuomenėje skleisti technologijas, socialinę ar kultūros pažangą akademiname ir profesiniame kontekste.

Kvalifikacijų sistema yra susijusi su aktualiais aukštojo mokslo siekiais. **Londono komunikate** (2007 m.) buvo pabrėžtas strateginis tikslas – ugdyti asmens galimybes tobulėti asmeniškai ir prisidėti prie darnios ir demokratiškos, žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimo: parengti studentus būti aktyviais piliečiais demokratinėje visuomenėje; skatinti studentus siekti karjeros ir asmeninio tobulėjimo; kurti ir atnaujinti plataus spektro modernias žinias; skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas. Londono komunikate aukštosios mokyklos skatinamos bendradarbiauti su darbdaviais modernizuojant studijų programas, spręsti ne tik neatidėliotinus dabarties uždavinius, bet ir pasitikti iššūkius, kurie lems mūsų ateitį.

Į mokymosi pasiekimus orientuotose studijose vis daugiau reikšmės įgyja studento aktyvumą skatinantieji mokymo ir mokymosi metodai, o sykiu ir pasiekimų vertinimas. Keičiasi studento ir dėstytojo vaidmenys: dėstytojas yra studento partneris ir studijų organizatorius, užtikrinantis savarankiško mokymosi galimybių įvairovę; kita vertus, studentas pats prisiima atsakomybę už savo studijų rezultatus. Kokybiniai studijų proceso pokyčiai kelia naujų reikalavimų dėstytojams, kuriems, kartu su tam tikros srities mokslininko kvalifikacija, svarbu įgyti ir pedagoginę kompetenciją.

Siekiant visavertės Lietuvos partnerystės Europos aukštojo mokslo erdvėje kyla naujų iššūkių studijų kokybės tobulinimui. Kaip juos pasitiksime?

STUDIJŲ KOKYBĖ LIETUVOJE: STUDENTŲ POŽIŪRIS

Vertinant studijų kokybę, kartu su objektyviais kriterijais (pavyzdžiui, akademinio personalo kvalifikacija, mokslinė veikla, finansavimu) yra svarbus subjektyvus studentų požiūris į įvairius studijų kokybės veiksnius bei jų reikšmingumą. Reikia atkreipti dėmesį, kad net ir objektyviai geresnė studijų kokybė gali būti prasčiau vertinama, jeigu tiriamieji turi didesnius lūkesčius ar viešojo diskurso suformuotas nepalankias nuostatas. Kita vertus, vienos ar kitos socialinės grupės nuomonė atkreipia dėmesį į problemiškas, pokyčių reikalaujančias sritis.

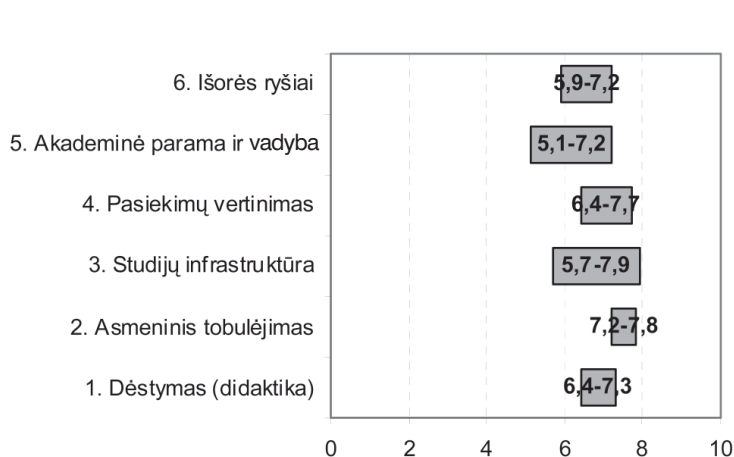
Studijų kokybės vertinimo klausimynas buvo sudarytas remiantis Jungtinės Karalystės patirtimi: nuo 2005 m. čia kasmet atliekamas nacionalinis studentų nuomonės tyrimas, kuris yra sudedamoji studijų kokybės užtikrinimo sistemos dalis (daugiau informacijos – <http://www.hefce.ac.uk/learning/nss>).

Lietuvos studentai pagal 10 balų skalę vertino: dėstymą (didaktiką), studentų pasiekimų vertinimą, asmeninio tobulėjimo galimybes, akademinę paramą ir studijų organizavimą, studijų infrastruktūrą ir aukštosios mokyklos išorės ryšius (3 pav.). Kiekvienas kriterijus buvo apibūdintas 3–4 teiginiais.

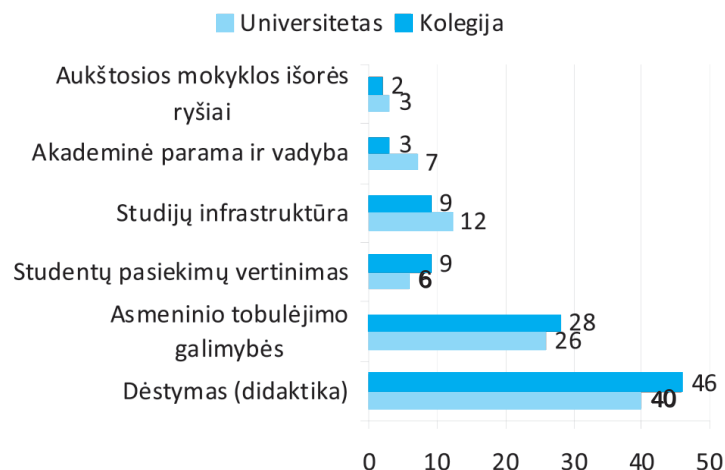
Lietuvos tyrime nė vienas vertinimas neperžengė 8 balų („gero“ įvertinimo) barjero.

Siekiant tobulinti studijų procesą, svarbu žinoti, kokią reikšmę kiekvienam iš studijų kokybės veiksnių teikia studentai (4 pav.).

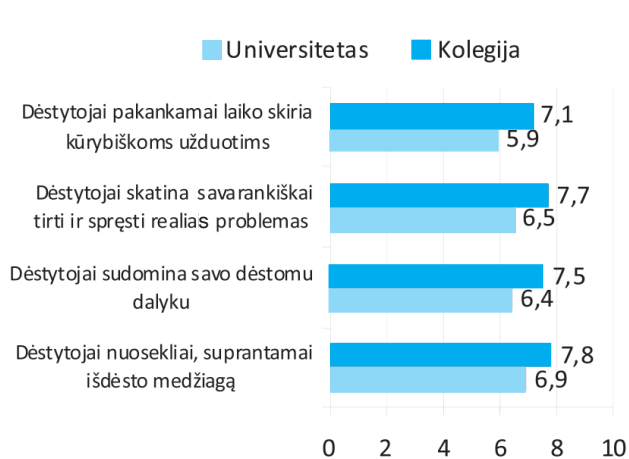
Studentų vertinimu, studijų kokybei daugiausia reikšmės turi dėstymas (didaktika), asmeninio tobulėjimo galimybės, kur kas mažiau – studijų infrastruktūra ir studentų pasiekimų vertinimas. Kita vertus, pastarasis veiksnys yra glaudžiai susijęs su studijų didaktika ir asmeninio tobulėjimo galimybėmis ir taip pat apibūdina dėstytojo veiklą bei dėstytojo ir studento bendradarbiavimą. 5–8 pav. pateikti detalesni išvardytų veiksnių vertinimai.

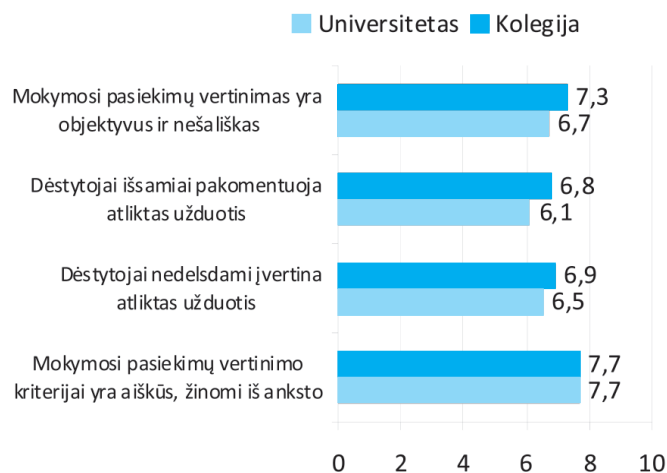
3 pav. Studijų kokybės veiksnių vertinimai (10 balų skalė)

4 pav. Studijų kokybės veiksnių rangavimas pagal reikšmingumą (proc.)

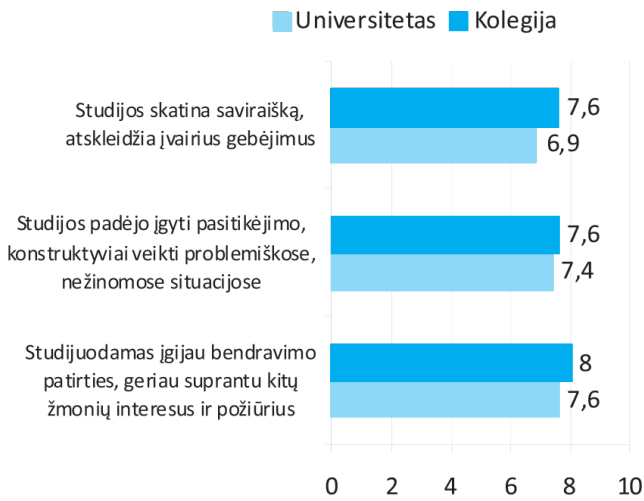

5 pav. Studijų didaktika (10 balų skalė)

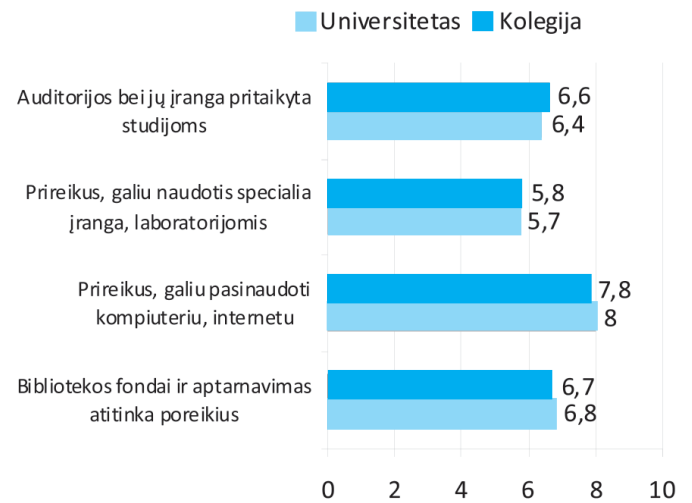

6 pav. Studentų pasiekimų vertinimas (10 balų skalė)

2008 lapkritis

7 pav. Asmeninio tobulėjimo galimybės (10 balų skalė)

8 pav. Studijų infrastruktūra (10 balų skalė)

Šie rezultatai akivaizdžiai rodo, kad kuriant studijų kokybės gerinimo prielaidas svarbiausi yra žmonės – dėstytojai, kurie gebėtų konstruoti į studentų kompetencijų plėtotę orientuotą studijų procesą, kurti asmeninio studentų tobulėjimo sąlygas ir naudotų adekvačius studijų rezultatų vertinimo metodus, dėmesį sutelkdami ne į diagnostinį, o į formuojamąjį vertinimą. Itin daug dėmesio reiktų skirti kūrybingumo gebėjimams ugdyti (tyrime žemiausiai buvo įvertinti teiginiai: „dėstytojai pakankamai laiko skiria kūrybiškoms savarankiškomis užduotims“, „studijos skatina mano saviraišką“).

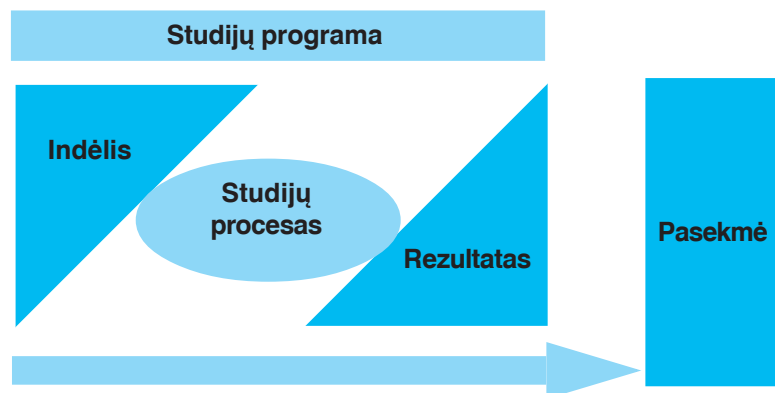
Asmeninio tobulėjimo sričių universitetų ir kolegijų studentai vertina skirtingai: universitetų studentai šią sritį vertina kur kas blogiau. Tikėtina, tai lemia nepasiteisinę universitetų studentų lūkesčiai, kurie saviraiškos, kūrybiškumo plėtotės aspektais buvo didesni nei kolegijų studentų.

Reikia pažymėti, kad svarstant studijų kokybės tobulinimo aktualijas, grindžiamas studentų požiūrio tyrimais, prasmingi yra ne vidutiniai įverčiai (esant didelei nuomonių įvairovei, jie gali rodyti neblogą rezultatą), o žemiausi vertinimai, nurodantys „karštus“ taškus.

VIDINIS STUDIJŲ KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS UNIVERSITETUOSE

Studijų kokybė labai priklauso nuo aukštosios mokyklos strateginių nuostatų kokybės užtikrinimo srityje ir konstruktyvaus suinteresuotųjų šalių – studentų, dėstytojų ir darbdavių – bendradarbiavimo ir sutarimo dėl visuomeniškai svarbių uždavinių.

Studijų pagrindas – įgyvendinamos studijų programos, jų rezultatu suinteresuoti studentai, dėstytojai, darbdaviai, platesniame kontekste – visuomenė, prie kurios pažangos prisidės aukštųjų mokyklų absolventai. Studijų veiklos veiksmingumą apibūdina indėlio, rezultato ir pasekmės rodikliai. Aptariant studijų kokybės užtikrinimo institucinius aspektus racionalu remtis strateginio valdymo sąvokomis (9 pav.).

9 pav. Studijų programos vertinimo rodiklių grupės

Indėlio rodikliai apibūdina sėkmingo studijų programos įgyvendinimo prielaidas, jos gali būti „materialiosios“ (studijų infrastruktūra, mokymosi išteklių, finansavimas) ir „nematerialiosios“ (kvalifikuoti, mokslinius tyrimus ir visuomenei svarbius projektus įgyvendinantys dėstytojai, motyvuoti, aktyvūs, kryptingai išsilavinimo siekiantys studentai). Rezultato rodikliai – absolventų įgytos kompetencijos, o pasekmės rodikliai – visuomenės pripažinti profesinės ir visuomeninės veiklos pasiekimai. Studijų proceso organizavimas, jo kokybę kuria universiteto „priedėtinę vertę“ ir užtikrina kokybišką rezultatą maksimaliai panaudojant prielaidų teikiamus pranašumus. Vidinio kokybės užtikrinimo sistema tam tikru mastu turėtų aprėpti visų komponentų – indėlio, proceso, rezultato ir pasekmės – rodiklius.

Jau Bergeno komunikate buvo pažymėta, kad „vadovaujantis institucijų autonomijos principu, pirminė atsakomybė už aukštojo mokslo kokybės užtikrinimą tenka pačiai institucijai“. „Europos nuostatose ir gairėse vidiniam aukštųjų mokyklų kokybės užtikrinimui“ rekomenduojama, kad kiekviena aukštoji mokykla kauptų, analizuotų ir studijų programoms valdyti naudotų informaciją, aprėpiančią (mažiausiai) šias sritis: studentų bendruomenę apibūdinančius duomenis; prieinamus mokymosi išteklius ir jų kainą; studentų nuomonę apie studijų programas; dėstytojų veiklos veiksmingumą; studentų pažangą ir rezultatus; absolventų įsidarbinimą; esminius aukštosios mokyklos veiklos rezultatus.

2008 m. Mokslo ir studijų analizės ir stebėsenos centras studentų požiūrio tyrimo metu analizavo vidinio studijų kokybės užtikrinimo sistemos diegimo būklę universitetuose (kolegijų atveju šią veiklą reglamentuoja akreditacijos reikalavimai /8/). Apklausoje dalyvavo 13 iš 15 valstybinių universitetų atstovų, atsakingų už studijų kokybę.

Visi respondentai pažymi, kad vidinis studijų kokybės užtikrinimas yra sudedamoji universiteto strategijos dalis, tačiau nė viename jų kol kas nėra specialios kokybės užtikrinimo strategijos ar programos (kai kuriuose universitetuose tyrimo metu jos buvo rengiamos ar planuojamos rengti). Maždaug pusė universitetų yra apibrėžę studijų kokybės kriterijus, tačiau jie yra skirtinguose dokumentuose, nesusisteminti, kitur – apibrėžti iš dalies, dabar atnaujinami arba tik kuriami. Dauguma universitetų atstovų teigia, kad didaktikos aspektus dėstytojai įvertina pagal studentų apklausas (klausimai apie naudojamus studijų metodus). Tačiau toks vertinimas labiau gali parodyti, **kas** vyksta studijų procese, bet ne **kaip** vyksta, t. y. mažai sužinoma apie studijų proceso kokybę ir jos įtaką studentų pasiekimams.

Tobulinant vidinio studijų kokybės užtikrinimo universitetuose sistemą svarbu:

- patikslinti studijų kokybės kriterijus ir rodiklius ir numatyti adekvačius jų stebėsenos metodus;
- užtikrinti ir vertinti mokymosi rezultatus, grindžiamus Dublino aprašais;
- nuolat analizuoti dėstytojų pedagoginės kvalifikacijos poreikius ir sukurti jos veiksmingo tobulinimo prielaidas;
- į studijų kokybės vertinimą ir tobulinimą įtraukti visas suinteresuotąsias šalis – studentus, dėstytojus ir darbdavius, rasti įvairesnių tarpusavio bendravimo ir bendradarbiavimo būdų.

Vidinio studijų kokybės užtikrinimo universitetuose būklė ir problemos 2008 m. balandžio 29 d. buvo aptartos universitetų atstovų susitikime, kurį organizavo Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras su Vilniaus universitetu. Susitikimo dalyviai pageidavo tęsti universitetų bendradarbiavimą studijų kokybės vertinimo srityje, derinant jį su nacionalinės aukštojo mokslo stebėsenos sistemos kūrimo veikla. Studijų kokybės vertinimo kriterijų suderinimas su Europos aukštojo mokslo erdvės kokybės užtikrinimo nuostatomis ir gairėmis padėtų didinti aukštojo mokslo tarptautiškumą ir studentų bei dėstytojų mobilumą.

TRUMPAI APIE TYRIMĄ, KURIUO REMTASI ŠIAME LEIDINYJE

Tyrimo tikslas – nustatyti aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) pagrindinių studijų studentų požiūrį į esamą aukštojo mokslo sistemos būklę siekiant numatyti jos tobulinimo gaires. Studentų požiūris savo ruožtu priklauso nuo jų motyvacijos ir lūkesčių pasirenkant studijų programą ir labiausiai lemia studentų ketinimą prisidėti prie studijų finansavimo.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti studentų ir abiturientų (potencialių pretendentų) mokymosi motyvaciją ir lūkesčius pasirenkant studijų sritį.
2. Apibūdinti studentų požiūrio į įvairius studijų kokybės veiksnius ypatumus.
3. Įvertinti studentų ir abiturientų (potencialių pretendentų) pasirengimą prisidėti prie studijų finansavimo.
4. Apžvelgti universitetų vidinio studijų kokybės užtikrinimo būklę.

Studentų apklausoje dalyvavo 992 pagrindinių (bakalauro) studijų respondentai. Apklausa buvo atlikta tiesioginio interviu būdu, taikant kvotinės atrankos metodą pagal studijų sritį (po 20 proc. socialinių, humanitarinių, technologijos, biomedicinos ir fizinių mokslų) ir pagal aukštosios mokyklos tipą (60 proc. universitetų, 40 proc. kolegijų studentų).

Abiturientų apklausoje dalyvavo 962 respondentai, apklausa buvo atlikta anketavimo būdu, taikant kvotinės atrankos metodą pagal gyvenamąją vietą ir mokyklos tipą.

Tyrimą atliko Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA). Tyrimo ekspertai – prof. habil. dr. Vylius Leonavičius (VDU), Birutė Aleksandravičiūtė (MRU) ir dr. Laima Galkutė (MOSTA). Studentų ir abiturientų apklausas atliko viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovė „Spinter tyrimai“.

CITUOTA LITERATŪRA

1. Progress towards the Lisbon objectives in education and training. Indicators and benchmarks. 2007.
2. Dill D. D. and Soo M. (2005) Academic Quality, League Tables, and Public Policy: A Cross-National Analysis of University Ranking Systems. Higher Education, 49(4): 495–533.
3. Kučinskaitė J. (2008) 2008 m. universitetų reitingas. Veidas, 2008-05-26, Nr. 21.
4. Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council Concerning the European Year of Creativity and Innovation (2009), Brussels, 28.3.2008, COM(2008) 159 final.
5. Bolonijos proceso dokumentai pateikti internete: http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna_en.html, Beneliukso 2009 m. susitikimo sekretoriatas <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>
6. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos. Vilnius (SKVC), 2006.
7. A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area. Bologna Working Group on Qualifications Frameworks. 2005.
8. Kolegijų, įsteigtų reorganizuojant aukštesniausias mokyklas, veiklos kokybės vertinimo tvarkos aprašas (2004 m. spalio 28 d. Nr. ISAK–1697).

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių ir apskričių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami ir internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginio planavimo ir analizės skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Analizę parengė dr. Laima Galkutė, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro metodininkė.

KAS LEMIA STUDIJŲ KOKYBĘ?

2008-11-20. Tir. 500 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos

Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius.

Spausdino UAB „Sapnų sala“, S. Moniuškos g. 21, LT-08113 Vilnius.

ISSN 1822-4156